

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԱՄԵՆ 10
ՄԻՋԱԿ ՏԱՌԵՐԻ ՎՃԱՐՆ Է 1
ԿՈՊԵԿ
ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԸՆԴՈՒՆՎՈՐՈՒՄ
ԵՆ ՀԱՅԵՐԵՆ ԵՆ ՕՏԱՐ ԼԵՋՈՒՆԵՐՈՎ

ՄԵՂՈՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴՊՈՒՄ Է ՏԱՐԱՐ
ԵՐԵՎԱՆԻ ԱՆՊԱՄ
2006-06-27 ԳԵՏՏՐՎԱՐԻ 1880
ՏԱՐԵԿԱՆ ԳԻՆՆ Է 8 Ռ
ՕՏԱՐԱՐԱՐՈՒՄ ԳԻՆՆՈՐ ԵՆ ՈՂՂԱՆԻ
ԵՆ ՔԵԼ, ԴԱՅԵՏԻ, ՈՒՇԵԼԱ ԱՐՄԵՆԻԱ
Դ. ԴԻՅԱՆՍԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ԲՈՎԱՆԳԱՎՈՐՈՒՄ

Յ ա յ ա ռ ա ռ թ ի լ ը ն ։
Հայաստանի մեջ հողատիրության կարևորությունը հայերի համար — Թիֆլիզի հայուհիների գործունեությունը :
Ա ղ զ ա յ ի ն . — Թիֆլիզից Միս-
ֆերայովից, Շուշիից և Ախալցխայից —
Նամակ խմբագրին :
Մ ա ն ր լ ու ռ ե ռ ։
Յ ա յ ա ռ ա ռ թ ի լ ը ն ը ն ։
Բ ա ն ա ս ի ռ ա կ ա ն . — Հայ ուսանող-
ները :

Չորեքշաբթի ամսույս 27-ին
Ներսիսյան դպրոցի աշա-
կերանները յոգուտ չքաղոր
ընկերների Ներսիսյան Հին
դպրոցի դահլիճում, կներ-
կայացանք՝ «Սառույճ» դրա-
մա 3 գործողություններով, հեղ-
Անփիլիքի, Թարգ. Մ. Պե-
տրիկաշևի և «Հարբեցող

Այն դարձին լորդ է՝ կա-
տակերգություն մի արարու-
ածով, հեղ. Շեկապիրի, Թարգ.
Ս. Սուխանյանի :

Սկզբն է 7¹/₂ ժամին .
Տոմարները վարորդ կա-
րելի է գնել կենդանական
և պ. Զ. Գրիգորյանի գը-
րավաճառանոցներում, իսկ
ներկայացման օրը Ներսիս-
յան Հին դպրոցի կառավարում :

Թիֆլիզ 27 ԳԵՏՏՐՎԱՐԻ 1880 թ.

Բնակիցը կարգացած կենսի
անշուշտ շաղկապների մեջ հողատի-

րությունն յոգուածը :

Հայ ազգի դիտար ճիշդ վերջին
հինգ դարերում, երբ նա կորցրել է

նախնական, միայն ընդհանրական, Այս
որոշումն շատ պարզ նշանակել է բարձր
դաստիարակում : Այստեղ միևնույն ժամանակ
է շուտով միայնակ ստանալ և նա ա
մեն բան զոհում է այդ նպատակին հա
մար՝ անձնատիրություն, պատիվ, խղճ-
մքառանք : Սրանցից ոչ մեկը ասուցյուն
մի կոչող պատասխան չի տալ : ոչ մեկը
չի պաշտպանի իր անարդարած պատիվը
ուսուցչի կամ տեսչի դեմ : Նա ուսում-
նարանի պաշտոնականներին հույս ստորկին
է և ամեն միջոց կորնել իր անասանի
հանգանդությունները երևան հանելու : —
Այդ բանը գրեթե անհնար է, իսկ այժմ
գրեթե անհնար է ևս կարծես համակ-
չիլ է ազդել բանին :

Ես վերցրելի գրեթե անհնար, որը կա-
րող էր անկասկած չլինածնայ հանձնարը,
Ներսիսյան դպրոցը և այլն :

Աշակերտների այս դասը, որը միշտ
մեծամասնություն է կազմում, պահպա-
նում է իր յատկությունները համալսա-
րանական առարկայի մեջ, առկայեցող
միայն որ սրբանշան մի մասը զարմանում
է բարի ազդեցություններից, և իր
բոլոր ոյժը հաղթելով, թափ է տալիս
իր վերադիմանք մանկական և դպրոցական
դաստիարակության ճանաչող յիշատակը :
Բայց օրվան օր և տոկոսություն է
հարկաւոր սոցա : Միացանքներին մենք
չնշում ենք հայ երիտասարդների ցուցա-
կից, որովհետև հատարակությունը ոչինչ
չունի սպասելու սրանցից : Սրանց միակ
նպատակն է շուտով ապրուստ և շուտով
փոխկապել իրանց կեանքը, նրանց մեջ
իրեւոր մեռած է : —

Իրականում ունենք արդեօք պահանջե-
լու, որ սոքա ազնիւ, ազգաւոր և ազ-
գայութեան անդամներ լինեն, միևնու-
յնը ինքնաւոր ենք նրանց այդպիսի
պատրաստել, միևնույն երկուսին դրա-
րող տանելիս Երեւոյ զեղ, ուսուցող ինձ
ատում ենք մենք վարձարկայալին — մի կեղ-
տոտ, անուս, բարոյականությունից զուրկ
տիրացուի, միևնույն այդ մանկան հօր

իր քաղաքական անկախությունը, և
կղեր է իւր ազգայնությունը պահպա-
նությունը — այն միջոցներով, որնք
նրան իւր նախնիքն աւանդել են իւ-
ր և ազգապահպանությունը միջոցներ :

Պարզ են լինու, կենդանի ընտա-
նական կեանք, աւանդությունը, ազ-
գային սովորությունը և հոգին, որ
մշակելով ապրուստ հայթհայթեն :
Այս միջոցները, նայելով հանգա-
մանքներին, քաղաքական դեպքերին
աւելի կամ պակաս յիշուի նպատ-
ակն հայ ազգի գոյությունը պահ-
պանությունը : Միայն մի բան նկա-
տելի է որ այդ միջոցներից հողա-
տիրություն կամ հողի մշակութու-
նը աւելի ազդել են հայ ազգի
պահպանությունը վերայ բուն Հայաս-
տանի մեջ : Միևն միջոցները թէև
նպատակն են նորա պահպանությունը,
բայց խոչընդոտ չեն եղել հայ ազ-

ճակատին դրած է անասանական հնա-
զանդությունը, միևնույն ուսումնարանի
դասն այդ խոչընդոտ կարող է
նորա նշանաւորը աշխարհ մանուշ չու-
նի համարվում : Ամեն երկուստարով ի-
րականում ունի պատասխանելու իւր ազ-
գին, և իսկ այդպիսի ևս զարգացող սը-
նունգած գաղափարը և կաշխատում ապ-
րել այնպէս ինչպէս ապրել են միևնու-
յն այսօր քո բոլոր օրովը այսինքն միայն
ինձ համար : —

Մեր երկուստարով միևնույն դասը, որը հա-
կաւոր ուղղություն է հետևում, գլխա-
ւորապէս այն ընտանեաց օրովը են, ո-
րոնք օտարներին հետ յարաբերություն-
ներ ունենալով ըմբռնել են փոքր ի-
շատէ դաստիարակության գաղափարը,
կամ նոցա, որոնք իրանք անցել են ու-
սանողական ասպարէզով և հասկացել
են դաստիարակության նշանակությունը :

Աշակերտների այս մասը շատ շուտով
է զարգանում լատիններէն և յունարեւ-
մեռած լեզուներից և նորա պատանեկա-
կան աշխարհը և հետաքրքրությունը չի
յազննում այս անասանց չոր բոյններով,
նորա ուղեղը թարմ, անհարար կերա-
կուր է պահանջում և նա նուրբում է
իրան ընթերցանություններ, Նա կարող
է ամեն բան, էրկման հարկանի վէպե-
րից սկսած մինչև Սյանների հոգեբանու-
թիւնը, Ժիւլ Վերնի երևակայական հա-
նապարհորդություններից մինչև Բոկլի
գրականությունը : Նա լատին է այս բոլո-
րը, առանց ընտրություն, առանց ու-
ղեկելի, Թէ որքան օգտուէ և միայնա-
կար է այդ անկարգը ընթերցանում, այդ
զմուռ է վճռել : Ասում են, որ Բոկլի
ներքին ընթերցանում պարտում է զրգում
է երևակայությունը, այն, բայց միևնույն
ժամանակ նա ամրացնում է պատանու
մեջ բարոյականությունը ամենաթանկա-
ղին սկզբունքները և անուցանում է ի-
դեալներ : Բոկլիները ընթերցանում առ-
հասարակ մի կարճ միջոց է տեսում նո-
աշակերտը դիմում է մի ուրիշ կարգի

զի մի մեծ դժբաղդություն, այն է
զաղթականություն, որի հետևանքն
յայտնի է, որ և կորուստ է մեծ
մասամբ :

Այսինքն չկայ մեզ կրկարանել
յայտնի է քաղաքական անտեսու-
թիւնից որ ինչ երկուստ հողատէր շատ
է, այսինքն հողը բաժանած է մանր
կտորներ իրրեւ սեպհականություն
անհասանելի, այն երկրը աւելի ա-
պահով է թէ արտադրել և թէ ներ-
քին կրկարանությունը վտանգե-
րից : Այս մի քաղաքական անկախութե-
նը միայնություն է : Այն ազգն է ա-
մուր կապում իւր կրկին հետ, որոյ
անդամներից շատերը հողատէր են :
Հողատիրությունը ոչ միայն նպատա-
տում է երկրի աւելի լաւ մշակու-
թեան և արդիւնաւորութեան, այլ
և հողատէր անհատին տալիս է ա-
ւելի անկախ և ինքնուրոյն վիճակ :
Նա իւր կալուածքի արդիւնաւոր ա-

զրուածքների և վերցնում է ամենախոր
փրկութիւնական գրուածքներ, ինչպէս
կանուր, և լաւագոյն դաստիարակութեան կրկար-
կան : Այս փրկութիւնական գրուածք-
ները այնքան անօգուտ չեն լինում, որ
քան կարելի է կարծել, երբ կարգացո-
ղը պատրաստուած չէ նրանց հասկա-
կան : Գրեթե անհնար է նրանց համար
հարկ է անմարտելի են այդ գրուածք-
ները, միևնույն նա ընկալում գրեթե ին-
ներքին վերայ հասկացողություն չունի,
բայց նա չհասկանալով զգրք ընդհանուր
գաղափարը, ըմբռնում է մանրամաս-
նությունները, ծանօթանում է այն մեծ
օրէնքներին հետ, որոնք ընկալում գիտու-
թեանց պտուղ են և սովորում է մտա-
ծել ու ամեն գիտություն մեջ փառու-
րի փրկութիւնականությունը որոնել : Այս մի
ահագին քայլ է որ աշակերտը անում է
գրեթե անհնար մեջ թէ և պրոգրամայից
զուրա :

Այս հատ ու կտոր տեղեկությունները
և այս փրկութիւնական ու սկզբնական
կան հայեցողը աշակերտը տանում է
իւր հետ համարաբան : Գրեթե անհնար
նորա հետաքրքրությունն էլ է աւելանում
և նա աւելի մեծ աշխարհով սեպհակա-
նացնում է այն բոլոր փաստերը, որոնք
կարող են լայն ձգել նորան զբաղեցնող
խաւար հարցերի վերայ : Եւրոպայում ու-
սանողը համարաբանում է ընդհանրա-
յայ գրեթե անհնար է սովորում, երբ
զեւ սկզբնական գիտություն չունի,
Եւրոպայում աշակերտը հետևում է ին-
դուկալ մեթոդին (inductive method),
իսկ հայ ուսանողը սովորում է հակա-
ռակն անել : Ամեն ուսանող զգացել է
այս ահագին և երկնային աշխարհի զը-
ժուարկությունները, որոնք պատահում է
նա այս քայլում : Նա ստիպւած է հա-
մարաբանում իւր գիտություն մեջ նկա-
ածած տարաբանի գաղափարությունը լը-
նել և 20 — 25 տարեկան հասակում նո-
րից սկսել իւր գրեթե անհնար պրոգրամ :

նկու ջանքում պատերազմելով բը-
նութեան արդեւների դէմ կազ-
մութիւն է հոգեպէս և մարմնապէս,
նա իւր ապրուստը ծանր աշխատան-
քով ձեռք բերելով երկրից, լինում է
չափաւոր, հետեւ ամեն շտայնութիւ-
նից և գեղեցկութիւնից :

Հողատէր և երկրագործ անհատը
առողջ է, պարզապէս և ճշմարտաւոր,
որովհետև նորա անկախ և ինքնու-
րոյն գիրքն և ոչ խաբարյութեամբ,
այլ աշխատանքով ձեռք բերած, իւր
ապահովությունը կրքէք նրան թող
չէ տալիս գիմելու խաղախութեան
և խորամանկութեան միջոցներին :
Այս է պատճառն, որ մենք այսօր էլ
նոյն իսկ հայ ազգի մասերի մեջ
տեսնում ենք մեծ տարբերություն —
հողատէր, երկրագործ հայ բազմա-
թիւնն, ուր արհեստաւոր, վաճառա-
կան հայերը — երկու կարծես բոլորո-
վին տարբեր տարրեր են : Առաջին

Հայ ուսանողներից շատերը մի լաւ
յատկութիւն ունին, իրանց ընտրած գի-
տությունն հետ նորա ուսումնասիրում
են և ամեն տեսակ հետաքրքրի հարցեր,
նորա հետևում են գիտությունը ընդհա-
նուր ընթացքին այնքան որքան կարելի
է նրանց : Այն այսպիսիներ միայն ի-
րականում ունին զարգացած անուան-
վելու և սոքա են միայն մեզ հարկաւոր :
Այն հասարակությունը, որը զեւ լաւ չի
ըմբռնել աշխատանքի բաժանման գա-
ղափարը, իմ կարծիքով, մասնագէտնե-
րի հարկաւորություն չունի : Եւրոպայում
ամեն տեսակ մասնագէտ անմիջապէս
մտնում է որ և է ընկերություն մեջ և
հասարակությանը անհրաժեշտ գործող
զաւնում, որովհետև այստեղ աշխատան-
քի բաժանումն վերին աստիճանի զար-
գացման է հասել : Մեր մեջ մասնագէտը
գործ չի գտնում և ստիպւած է կամ
Եւրոպայում մնալ, կամ իւր մասնագի-
տութիւնից զուրա մի ուրիշ պարագայում
ձեռք առնել, ինչպէս օրինակ մի իրաւա-
բան մասնակալութիւն է անում, մի
մասնակալութիւն բեմխօսորություն և մի
բնագէտ գրականագիտական պաշտոն
աւում : — Մեր հասարակության մեջ գոր-
ծելու համար պէտք է ընդարձակ տեղե-
կութիւններ ունենալ ամեն գիտութեանց
մասին, պէտք է մի խօսքով զարգա-
ցած լինել : Եթէ չափազանցություն չլի-
նէր կասել որ մեզ Բօրնիզմները են
հարկաւոր :

Հայ երիտասարդների ամենամեծ մա-
սը դիմում է Բոկլիստանի համալսա-
րանները, որոնցից նա զերաւորապէս ի-
րաւաբանական և բժշկական փակու-
տեաններն է ընտրում : Հայ ուսանողը
հազիւ է ընկնում նիւթիւտական չարժո-
ղութեան մեջ, նա զգուշ է և միշտ հե-
ռանում է կասկածելի բնկերություննե-
րից, ինչու, որովհետև նա հարկաւոր է
իւր ազգին, որովհետև ուրիշ մեզ համար
աւելի օգտաւէտ իրեւաններ ունի : Նա
հասկանում է վերջապէս, որ աւելի լաւ

ները միշտ գովասանութեան են արժանացած իրանց բարոյական յատկութեանց համար ամեն գնահատելի, իսկ երկրորդը ընդհանրական պատարակութեան:

Այս հիման վերայ որքան հայ հոգևոր շատ լինի բուն Հայաստանում այնքան հայ ազգութեան պահպանութիւնը Հայաստանում աւելի ապահոված է, որովհետեւ սակայն գեղը կրկին գաղթականութեան: Հայաստանից գաղթողների մեծ մասը քաղաքների արհեստագործական կառուցման և վաճառական ընդհանրութեան են եղած, ուրիշ շատ անգամ խնդրաքննարկներին էլ բռնութեամբ իրանց հետ քաշել տարել են իրանց ազգայնութեամբ: Հայաստանի մէջ, ուր մեծ և ջրհեղեղ գեղերի վերայ ազդող կամ իշխանութիւն (հոգևոր և մարմնաւոր) ունեցող քաղաք չէ և զիջումն հայ հայրենի գեղական հոգևոր ժողովուրդին էլ կամ բնական չէ գաղթել կամ շատ քիչ է գաղթել:

Այնի գաղթականութիւնը դատարկեց հայրենի ճիւղերը, երբեմն և Վարսի գաղթականութիւնը դատարկեցին իսրայէլ Հայքը, Բաւեան և Վանանդը: Մեր խօսքը օտարների բռնութեամբ գաղթելու վերայ չէ:

Ուր դանձր ձեր, անդ և սիրտը ձեր եղբայր խօսքերը լաւ որոշում են մարդու վերայ դանձր ունեցած ազդեցութիւնը, մատար, բարոյական և շարժական կալուածները կապող ու կաշկանդող չեն, իսկ հոգին, որ ան-

շարժ է, կարող է և մի և նոյն ժամանակ ամեն տարուայ նորոգվող արդիւնաբերութեամբ, իւր բնական զբաղւել յատկութիւններով, իւր օգուտը և ջրով մարդու իւր վերայ ամրապնդող է:

Եթէ ուրեմն ուզում ենք, որ հայ ազգը պահպանվի, աճի և զարգանայ ճանաչահայաստանում—պէտք է մեր հարուստները աշխատեն հոգային կալուածները ձեռք բերեն Հայաստանում, և սպա մշակութեան վերայ հոգան, որպէս զի երկիրն ինքը ոչ միայն անտեղ եղողները ժամանակաւորապէս էլ չեն գաղթել, այլ և ուրիշ տեղերից կ'սկսեն գաղթել այնտեղ: Որչափ ուսումն ու գիտութիւն տարածելն է Հայաստանի մէջ հարկաւոր, այնքան էլ երկրագործութիւն և այլ արհեստներ մշակելն, որ երկիրը գրաւել կանէ ամենուն և կ'ապահովի իւր բնակիչներին: Մեր հարուստների կողմից իրանց գումարները Հայաստանում գործադրել միայն կարող է ապացուց լինել նոցա սիրտն և համակրութեան դէպի հայրենիքը—նորա պղատոնական սէրը մի կողմէ չարժէ:

Ուրեմն թող մեր հարուստները մտածեն այժմ իսկ այնտեղ որքան կարելի է հողեր ձեռք բերելու, մատակարար որ ժամանակն էլ յարմար է այժմ և ձեռնառու հող գնելու համար:

Ինքնեզրույց կ'արդան Մեղուի մէջ տիկին Ս Երեմեանի նամակն ի թիֆլիզի հայ տիկնայից նուիրատուութեան հոգեակը: Շատ միջոցաւ երեւոյթ է մեր կեանքի մէջ, որ տեղւոյ հայ տիկնայը կազմելով բարեգործական ընկերութիւն, ինչպէս և այժմ յոգուտ սովորւոյ հանգանակութիւն անելով ցոյց են տալիս, որ իրանք իրանց գործունէութեան շնորհիւ ընդլայնում են և ընտանեկան գործունէութեան նեղ շրջանից դուրս դառնում են և հասարակական պիտոյքների համար: Այդ ցոյց է տալիս, որ նոքա հասկանում են իրանց նշանակութիւնը հասարակական գործունէութեան մէջ և կամենում են յաղթութեամբ ստանալ իրանց վայելուչ տեղը, որ նրանց պատկէ էին նախապաշար մտնողներն և մասամբ էլ տղամարդոց նեղ հայեցումները, որոնք կարծես, նոցա դատապարտել էին լոկ ընտանեկան պարագային և չափաւորութեան ունայն գործունէութեան: Թիֆլիզի հայ տիկնայից և նազելի օրիորդների գործունէութիւնը ապացուցանում է, որ նոքա մտաւոր և հոգեկան կարողութեամբ տղամարդիկ չեն եղել չեն կամենում մնալ—իսկ ինչ կ'վերաբերի օրտէր գեղջւոյն, այդ կողմանէ միշտ գերազանցութիւնը կ'ընդ կողմն է եղած, ձգտութեան ասած ներկայումս հայ քնքուչ սեռի հանդէս դուրս գալը հասարակական գործունէութեան յաղաթողութեամբ մեծ համարելի է դէպի յառաջագիւտութիւն, որովհետեւ նա շատ կարող է, երբ հասկանում է իւր ուղին և նշանակութիւնը: Մենք ի սրտէ հնորհաւորում ենք նոցա նոր ասպարէզը և ցանկանում ենք միայն տոկոսութիւն—որովհետեւ սորա հետ յաղթողութիւնը անհրաժեշտ է, երբ գործողը կանայք են և օրիորդը:

Խմբագրութիւնս միշտ պատրաստ է իւր կողմից նպաստելու նոցա ազնիւ

գործունէութեանը որքան ձեռնհաս կը լինի իւր միջոցներով:

Ա Չ Գ Ա Յ Ի Ն

Ս Ի Մ Փ Ե Ր Ո Պ Օ Լ

(Թղթակցութեան «ՄԵՂՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ» Ն) Լ Ե Ր Չ Ե

Վերջին ժամանակներս մեր հայերի վերայ, կարծես, մի սթափութիւն է եկել, լրագրողների էջերը զարդարուած են այնպիսի փաստերով, որոնք գեղեցիկ կերպով ապացուցանում են այդ ազգային գործերի լուռ համակրութիւնը: Մի այսպիսի ժամանակ ի հարկէ շատ հարցաւորելի է թէ արդեօք ինչ է պատճառը, որ մենք զրոյեցեալ իրեր թէ ան մասն ան տարբեր ենք միմեանց դէպի այժման շարժումը: Արդեօք այն հեռացած, առանձնացած դրութիւնն է, որ մեզ այդպէս ստացրել է դէպի մեր նախնի հայրենիքը, թէ կայ մի որ և է առաւել տխրալի շարժումով: Ես ուրախ եմ, որ կարող եմ բացատրական պատասխան տալ առաջին հարցման, որ փաստերով հաստատուում է, բայց ընդ նմին շատ ցաւում եմ՝ եթէ այդ երեւոյթի զիջաւոր շարժումով պէտք է համարել տեղւոյ առաջնորդները, կամ լաւ է ասել՝ մեր անառաքնորդ լինելը, որովհետեւ այն անձինք, որոնք ըստ իւր կոչմանց պէտք է զրդիլ լինին ժողովրդի բարոյական շարժմանը, ընդ հակառակն իրենանց անտարբերութեամբ դէպի ազգային գործերը թմրացնում են նրանց: Թէ մեր ժողովուրդը ընդունակ է ըզգալ ազգի ցաւերը, թէ նորա օրտէր թեւերը դուռ են այնքան նուրբ ու զգայուն են, որ կարող են արձագանք տալ հայրենեաց ձայնին, դրա լուռ ապացուց կարելի է համարել նորա թէ անցեալ և թէ արդի բարեգործութիւնները, որոնց

մի քանիսի մասին արդէն քանիցս հրատարակուած է լրագրութեան մէջ: Սիմ. Ֆերուցովի պէս մի քաղաք, որ երկու հարիւր տնից առաւել հայ բնակիչ չունի, մօտ ժամանակներս իւր սեպական միջոցներով զարգացաւ անհոգի միջոցներով: Նորա քրիստոսասէր անձինքները (միմեանց հայրենի մասին, այս յառաջ կը բերեմ) թէ սորանից մի ամիս առաջ հայր Ամբրոսիոս Ռուբինեանը գալով տեղւոյ լրագրութեան բացուելը երկրագործական զարդի համար ութը հարիւր ուսուցիչ (ինչպէս ինքն էր ասած) ժողովեց միայն Սիմֆերուպոլի հասարակութեան և առանց մի օր և է դժուարութեան Նորա հեռանալուց յետոյ չանցաւ երկու շաբաթ՝ երբ «Մեղու» մէջ հրատարակուեցաւ Վանայ մեր հայրենակցաց թըշուառ գրութիւնը՝ որ խորին արձագանք գտաւ մեր ժողովրդեան մէջ և զրդեց մի քանի անձանց ձեռնառու լինել ստորագրութիւն «Քանալ սովորեց օգնելու համար» օրէ արդիւնքը «Երեւ. հարիւր վեց ուսուցիչ յետոյ կ'ապէկ» (իսկ ձանապարհի ծախքը հանկուժ մնացեալ երեք հարիւր հինգ ուսուցիչ) այժմ ես ուղարկում եմ ձեզ, յարգելի խմբագիր, ստորագրողների ցուցակաւ հանդերձ և խնդրում եմ ժողովրդեան բերանից, որ բարեհաճեց այս գումարը հասցնել ան-յապաղ այն բարեգործ անձանց կամ ընկերութեան՝ որոնք ստանձնել են սովորեց ուսուցիչ հասուցանելու քաղցր պարտաւորութիւնը:

Աններելի է ինձ լաւ պատեղ ստորագրողաց անւաք համակրութեան վերայ և չմտադրանք նոցա հրապարակական խորին շնորհակալութեան այդ մասին, Հաւատացե՛ք, որ նոցանից չկար մի անձն՝ որոյ ստորագրութիւնը ստա-

է մի որ և ինչ նպատակի դիմել քան թէ գործուայ առանց հասկանալու: Համալսարանական ասպարէզը աշխույժում է մարդու, հայ երիտասարդին անհրաժեշտ է այս քայլը: Համալսարանում նա ուսանում է սրբիւ ընտելւելու, սիրել մարդկութիւնը, սիրել հայրենիքը, Ամեն ոք քաջ ծանօթ է Ռուսաստանի համալսարանի հետ և ոչ ոք չի հերքել, որ այստեղ խոհեմ ուսանողը շատ միջոցներ կարող է գտնել իւր ընդհանուր զարգացման համար:

Գերմանիայում հայ երիտասարդը զըլխաւորապէս քաղաքատնտես է: Այս գիտութիւնը միայն Գերմանիայումն է զարգացած և իւր համալսարանն ունէ համարեան ամեն համալսարանական քաղաքում: Առ հասարակ մեղադրում են այստեղի ուսանողներին, որ սոքա սարսափելի թափառական կեանք են վարում: Գերմանիայի մէջ և փոխանակ մի երկու տարում վերջացնելու իրանց մասնագիտութիւնը, նրանք 6—7 տարի են զոհում այդ գործին: Բայց միթէ սորա պատճառն էլ զարեւոյրը և ֆրանսիական լոկալում ինտելիգենցիայի ահապին կեցողը, որտեղ գործում են ֆրանսիայի բոլոր գիտական ոյժերը, Գերմանիայում այդ ոյժերը ցրված են դանազան քաղաքներում: Այս է այն տխուր երեւոյթի պատճառը, որ այստեղի ուսանողները ստիպուած են միշտ թափառելու քաղաքից քաղաք այս ինչ կամ այն ինչ պրոֆեսորի մօտ յաճախ պարապելու համար:

Ֆրանսիայում ուսանողների հայերի թիւը շատ աննշան է, երկի այն պատճառով, որ մեր ժողովուրդը մի զարհուրելի զաղափար ունի՝ ֆարսի ուսանողական կեանքի մասին: Ոչ ոք չի կամենում հաստատել, որ երիտասարդը կա-

րող է դիմադրել, կոկոտներին՝ փաղաքանքներին: Որքան սխալ է, որ ֆարսիզում հայերը ոչինչ չեն ուսանում, ֆարսիցի մէջ ամեն տարի 20-ից աւելի պոետներ հայ ուսանողներ կան և չի կարելի ուրանալ, որ նրանք միշտ յառաջագնէմ են ուսման մէջ: Պոյսոյ բժիշկները մեծ մասը ֆարսիզում աւարտածներն են: Ինչ որ վերաբերում է ուսանողների հայերին, սոքա գալիս են առհասարակ առանց որ և ինչ որոշ նպատակի, առանց վկայականի, որ կարելի լինի կանոնաւոր կերպով ուսանել: Ժողովուրդը սրանք է՝ աննշան և կարծում է, որ կոկոտների մեղքն է այդ:

Իմ կարծիքով ֆարսից կարող է մեղ համար լաւ ոյժեր պատրաստել: այստեղ ոչ այն ահը և դժուր կայ, որը սարսափեցնում է ուսուցողին ամեն րօպէ, ոչ այն թափառական կեանքը, որը խանգարում է ուսման կանոնաւոր ընթացքին Գերմանիայի համալսարաններում, ֆարսիզում մենք առատութեամբ ենք զոհում այն բոլորն, ինչ որ կարող է մեղ ապագայ գործունէութեան համար պաշար պատրաստել: ֆարսից ֆրանսիայի սիրան է և նորա ամեն մէկ բառախոսովից աշխոյժ երիտասարդը անգլիկ օգուտներ կարող է քաղել:

Ահա այն կեղծոյնները, որտեղ հայ երիտասարդը շարունակում է իւր ուսումը: Ուսանողական կեանքի մէջ է ծնվում հայ պատանին, նրա աչքերը միայն այն ժամանակն են բացվում, երբ ոտը դուրս է դնում միջնակարգ ուսումնարաններից և ընտանեկան կեանքի թուլութեամբ ազդեցութիւնից ազատվում: Երջանիկ է նա, եթէ կատարելապէս չի բխցել իւր ամբողջ կեանքը խաւարի մէջ անցկացնելուց: Ի՞նչ է դուրս բերում սա զինուղիայից, նա տեսնում է, որ ոչինչ, նա սարսափով նայում է իւր շուրջը և ցաւելով նկարագրում է, որ ամենասկզբից նախան տեղեկութիւններ չունի իւր շրջապատող առարկաների մասին: Նա

մտնում է համալսարանական լսարանը և առաջին անգամն է ճաշակում այն ցանկալի պտուղը, որ գիտութիւն է անվանվում և որից նա զուրկ էր մնացել իր կեանքի ամենաթանկ րօպէներում: Այն ժամանակ միայն ուսանողը թափ է տալիս իր թմրած զուրկը և աշխատում է հո մղել այն բոլոր մտած և մի-ռացնող պարէնն, որով կերակրվել է նա մինչև այսօր: Այստե կողքած ժամանակ . . .

Ընկնելով գիտութեան դիրքը՝ հայ ուսանողը փոխում է իւր կաշին: Այսուհետեւ ան ինչեղով է ապրում: Նրա խաւարած հոգին գործել է փափաքում, նա հազարաւոր նախազիծներ է կարգում իւր ապագայ գործունէութեան մասին և նորա անիթը ոյժ շատ բաներ է խոտանում ապագայում: Ընդարձակելով իւր հայեացքները, նա խոցվում է, երբ տեսնում է իւր ազգի թշուառութիւնը: Ասում են որ հայ ուսանողական զաւրկոտները են առ հասարակ: Երանի թէ այդ ճշմարտութիւն լինէր, և ես ուրախութեամբ ամենամեծ հայրաւորներ կ'ունենէի նրա մէջ: Կոմսոյութեան մի-րում է ամբողջ մարդկութիւնը, բայց արտեղ նա կարող է աւելի օգտակար լինել այդ մարդկութեան, ոչ ապա-քէն այն հասարակութեան մէջ, որին աւելի մօտ է նա և որին աւելի ծանօթ, ահա, հայ ուսանողի միակ նպատակն է գործել այն հասարակութեան մէջ, որը նրան անուշ է տալի: Եղել են օրինակներ, որ մի քանի ուսանողներ ուխտ են կապել ազգի բարօրութիւնը իրանց նը-րապետ ընտրել և անձնական երջան-կութիւնը այդ նպատակին զոհել: Խոսեցե՛ք մի որ և ինչ ուսանողի հետ և զուր կ'ունենէք, որ այս նրան տանջող միակ միտքն է: Այս նուրբ, մատաղ սիրտը միայն դրա մէջ է գտնում իւր հանգստութիւնը, իւր երջանկութիւնը: Մարդ այն ժամանակն է հանգիստ և երջանիկ, երբ յոյս ունի մի օր հայր-

տութիւնով առելու, և ես աւելորդ չեմ այս հասարակութեանը:

Բայց . . . այս աշխարհը երկար չի տևում և հայ ուսանողը սկսում է նկատել այն վիճը, որը բաժանում է նրա դաղափարը հասարակութեան գաղափարի: Շուտով հասկանում է նա, որ օկեանքի մէջ պէտք է մտնել, որտեղ իրեցալը ծաղրալի է, անիրազորելի: Այս կեանքի մէջ ամեն տեսակ բարձր զգացմունք ինտելիգենցիան և ծիծաղի պատճառ է դառնում: Հասարակ ժողովուրդը ընդունակ չէ նրան հասկանալու, իսկ մեր ինտելիգենցիան արդէն կեանքի մէջ է մտել . . .

Այսպէս քանդվում են օղային ամբողջները, կորչում է իր լալը—հայ ուսանողը սարսափով տեսնում է իւր առաջ գաղափար իրականութիւնը . . .

Ահա ինչ յեղափոխութիւն է լինում առհասարակ ուսանողի մէջ, երբ մտե-նում է նրա կեանքի մէջ մտնելու բո-պէն, նա այլ եւ ոյժ չի զգում իւր մէջ այն ազգայնորդ զինադրելու համար: Վերադառնալով հայրենիք նա զոհում է մի քանի միջոց իւր վաղեմի բաղձանքը իրագործելու, բայց օկեանքը կ'օրոտւի և շուտով նրան երկու բան են հարկաւոր: հաստատութիւն և ճշմարտութիւն, այս երկուսից էլ զուրկ է մեր հասարակութիւնը: . . .

Ահա այն տխուր պատկերը, որը բացվում է պ. Մելիքազեի գննող հայեացքի առաջ, բայց դրա պատճառը զարեւոյրը և կոկոտները չեն: Այս, սոքա այնպիսի ուղեցոյցներ են, որոնք կարող են երբեմն մուրեցնել մի անիթը պատանու, որը նոր է աղափուկ մեր ընտանեկան շղթաներից, բայց նրանց զոհներ թիւը շատ տահմանափակւած է միշտ: Եթէ ուսանողը բնական պահանջները զրկված (ինչպէս արդարանում է պ. Կապանը) երբեմն չեղում է իւր բռնած ընկալքից, այդ միայն բողբոջան է լինում և այդ զիջողները չըմանները:

Երբեմն բարոյականութեան պղծութիւնը են դառնում ուսանողի համար: Եթէ ամեն հայ երջանիկ չէր լինի, եթէ կարողանար ծառայել իւր ազգին, այնպէս ինչպէս փափագում էր վաղուց, այսինքն եթէ ամեն քայլում նա չհանդիպէր զաղալի մնապաշտութիւնների, մեռելային անգղայութիւն, Տուրք նորան միջոց գործելու, նայեցե՛ք նորա վերայ, ինչպէս բարեկամի վերայ, և պահանջեցե՛ք նրանից ամեն տեսակ զոհներ—նա պատրաստ է անելու: Բայց դուք նորա բարի ցանկութիւնը չարա-կամութիւն էք համարում, նորա պարզ սրտով յայտնած ճշմարտութիւնը սրբա-պղծութիւն էք դատում, և նորա ամեն մէկ վեճ ձգտումները նսնանցում և ոտի տակ տալիս: Դուք անխնայ հարու-ածում էք նորան այն բանի համար, որով նա կարող էր մեծ պատուի արժանանալ ձեռնադրելու հետ և վարձատրում էք ուրիշների ցած կենդանական վարձուքը: Այսպիսով դուք յուսահատեց-նում էք այս թաքն գործողին, հասկաց-նելով նորան որ ձեր մէջ պատիւ և բա-րեկամութիւն ունենալու համար, նա պարտաւոր է զոհել այն բոլոր վեճ ձեզ-տումները, որոնք գիտութեան շնորհքն են և որոնցով նա հպարտ էր իւր ուսա-նողական ապարելու: Դուք պահանջում էք, որ երիտասարդը գործէ ձեր մէջ, կրթի այն հասարակութիւնը, որի մէջ ծնված էր նա և որին նա պարտաւոր է բարոյապէս և դուք երկրորդ անգամ մատնացել էք անում: ձեր պաշ-տած դիվիդը, այստեղ մտնող չունի հանդուրժել:

Չգաղափարե՛ք ուրեմն, որ այս խոցված մատաղ սիրտը իւր յուսահատական բո-պէները մէկում դուռում է անմահ Գրի-բոեցովի հետ, «Кресты мои, кресты!»:

Վ. Ամբրոսի

Փ ա ր և զ.
12 փետրվարի.

նախ համար հարկաւոր լինելը՝ զործ գնել երկար համադրեցողի խօսքեր, ընդ հակառակն նոքա ամենեւեմները իւր հանց նուէրը տուած են անկեղծ գոհու հակութեամբ և քանի քանիցս օրհնելով այս բարեգործութեան շարժառիթ անձանց, ուստի և սոցա աշխատութիւնը որքան հեշտ և ընդունելի էր, այնքան և շուտ վերջացաւ։ Եւ քաղաքը է միջև հասն այն երեւոյթը՝ նուիրաւորները շարժառիթ կան քանի անգամ քան ինչպէս այս դէպքումը, այնպէս և հայր Ամբրոսիոս վարդապետի ժողովարարութեան ժամանակը, չինայեցին իւրեանց նուէրը խառնել մեղ հետ յօգուտ ազգային ձեռնարկութեանց։ Մենք սիմֆերոպոլցիքս յատկապէս խորին շնորհակալութիւն ենք յայտնում նրանց՝ որ այսպիսի խնդիրները մէջ նրանք առ հասարակ միանում են մեղ հետ և ազգային գործերը առանց խտրութեան ժողովարարութեան ընդունում իւրեանց արեւին։

Այս բոլորը, ևս կարծեմ, պարզ ապացուցանում է թէ՛ ժողովուրդը միշտ պատրաստ է ազգային գործերի համար բանալ իւր քսակը, բայց թէ ինչ կերպով է փող հանում այդ քսակից և ինչ կերպով գործադրում, այդ խնդիրը իմ մտքումս մտնելու է մի քանի հարցեր հայր Ամբրոսիոսի ժողոված փողի մասին, որ ես նոյնպէս հարկաւոր եմ համարում յառաջ բերել այս տեղ։

Եւ, ի՞նչու արդեօք հայր սուրբը թէ իւր քաղաքը և թէ մասնաւոր խոսակցութեանց մէջ հաւատարմութեամբ էր, թէ փողը նա ժողովում է էրզրումի մէջ երկրագործական դպրոց բանալու համար, մինչդեռ կաթողիկոսի վերջին տարի կոնդակում այդ մասին ոչինչ չկայ յիշած, այլ ասած է թէ Պոլսոյ Ռուբինեան վարժարանի համար է ժողովարարութեանը։

Գ, ի՞նչու հայր սուրբը կարել է յիշատակ մասնին առաջին 20—25 թերթերը, որոնց մէջ բովանդակվում է Սիմֆերոպոլից առաջ եղած ստորագրութիւնը։ Եւ համարում եմ որ առաջին օրինակը մեղ աւելի խրախոյս կարող էր լինել, քան մի օր և է գալթակութեան առիթ։

Գ, ի՞նչու ստորագրութիւնը աւարտուած չէր յետոյ հայր սուրբը հարկաւոր չհամարեց եկեղեցւոյ մէջ վերջին քաղաքը կարող և քարոզի մէջ հաշիւ տալ ժողովրդեան ժողոված գումարի մասին, իսկ երբ ժողովրդեան միջից մի քանի անգամ մասնաւոր խօսակցութեան ժամանակ հետաքրքրեցան իմանալ նորանից այդ գումարի որքանութիւնը, նա շատացաւ միայն մոտ 100 պատասխանով թէ ուր հարկւրից առաւել է ժողովուած, եւ կարծում եմ, ժողովուրդը իրաւունք ունէր իւր տուած նուէրի հաշիւը ճշգրտութեամբ իմանալ, որ պէտք է աւելի շուտաւելի կերպով ներկայացնէ նորա բարոյական ոյժը և ներշնչէ նորա մէջ սէր և առաւել մեծ խրախոյս դէպի իւր ազգային բարեգործութիւնը։

Եւ, ի՞նչու հայր սուրբը մեղին հետաշուտ յետոյ գտնէ երկու տող գրութեամբ չհրատարակեց լրագրների մէջ Սիմֆերոպոլի ժողովուրդից ստացած գումարի մասին, և ինչու նա առհասարակ իւրեան կանոն չէ արած ամեն քաղաքէից հրամարուելու մեր պարբերական թերթերի միջոցաւ հաշիւ տալ ընդհանուր ազգային իւր արած ժողովարարութեանց մասին։

Ինչ շատ ցաւ պիտի պատճառէ, եթէ

այս հարցմունքները մի օր և է բիծ ձգեն հայր Ամբրոսիոսի աստուածածնայ ձեռնարկած գործի քարոզական նշանակութեան վերայ, այնու ամենայնիւ ևս անտեղի եմ համարում լուս. միտք, վասն զի ժողովրդեան մէջ նորա Սիմֆերոպոլի եկած իսկ օրից կար մի անոթող կասկած ու անվստահութիւն դէպի չէր ժողովարարութիւնը, իսկ հայր սուրբից այդ օրինակը լուս. թիւնը և «Փարոսի» վերջին համարը առաւել հրդեհեցին այդ կասկածը և այժմ շատերը ամենայն իրաւունքով հարցնում են թէ արդեօք նա ուղարկեց մի քանի փողերը Տիֆլիսում սորա համար կայացած յանձնաժողովին։

Վերջացնելով նամակս ևս խնդրում եմ հայր Ռուբինեանցին չլուս. այտուտուն և հաշիւ տալ ժողովրդեան իմ թէ միայն նա ցանկանում է առնել իւր ձեռնարկած գործին առաւել ևս յաջողութիւնը և ժողովրդեան մէջ վառ պահել դէպի այդ օրինակ բարեգործութեանց սէրը։

Բարեհաճեցեք, մեծարգոյ խմբագրել, տեղի տալ ձեր լրագրի էջերում այս նամակս հանդերձ ծրարեալ ստորագրութեան ցուցակին, որոց համար պարտաւորեալ կը մնամ ձեզ։

Ստորագրութիւն Սիմֆերոպոլի հայազգի ժողովրդականաց յօգուտ վանկի սովեցեալ ազգայնոց։

Ընկերութեան փողից 40 ուսուրի. Գալուր Վարդանեան 3 ու. Սերովկէ Միսիրեանց 10 ու. Գովախիմ Ալեքեանց 25 ու. Գալուր Կոստանց 10 ու. Գաւապար Սիմոնեանց 5 ու. Գրիգոր Չերքեզեանց 3 ու. Գալուր Եղաբեկեանց 3 ու. Ռաֆայէլ Խարա 3 ու. Պետրոս Ալեքեանց 5 ու. Գալիմ Զաքիեանց 3 ու. Գաւրիլ Բաղդասարեանց 3 ու. Աստուածատուր Զամբարեան 1 ու. Գովախիմ Ուրուշեանց 2 ու. Գաւապար Խաղանձեանց 1 ու. Սերովկէ Ուրուշեանց 3 ու. Գալուր Խաղանձեանց 2 ու. Գովախիմ Ալեքեանց 2 ու. Գալուր Միսիրեանց 2 ու. Պոլսոյ Անուշիկեանց 1 ու. Մարտիրոս Լէւոնեանց 1 ու. Միքայէլ Պետրոսեան 1 ու. Երեմայ Թեփանեանց 3 ու. Միսոս Եփեփեան և Մարտիրոս Սարգիսեանց 4 ու. Իգնատիոս Տիփլիսեան 2 ու. Խաչերէս Պապուտեանց 1 ու. Աստուած 2 ու. Գովախիմ Երեմեանց 2 ու. Միքայէլ Պապիսեան 2 ու. Անտոն Պապիսեան 2 ու. Բէնիկիեանց 1 ու. Գովախիմ Թեփլեան 1 ու. Կարապետ Քանալեան 2 ու. Գովախիմ Պոյաճեանց 1 ու. Գալիսեան Արաբոզեան 3 ու. Գարուր Տաւրիսեան 3 ու. Գալուր Ալեքեանց 25 ու. Գարուր Խաղանձեանց 5 ու. Կարապետ Պոյաճեանց 5 ու. Կարապետ Ալեքեանց 3 ու. Միքայէլ Կոստանց 5 ու. Կարապետ Սիմոնեանց 5 ու. Գրիգոր և Երեմայ Միսիրեանց 2 ու. Գարուր Ռուբինեանց 5 ու. Եմէլեան Եփեփեանց 2 ու. Կարապետ Ռոփալեանց 5 ու. Իմանուէլ Մեկեբեան 1 ու. Գաւապար Ռոփալեանց 1 ու. Խաչերէս Զերախով 25 ու. Եղիա Քանալեան 1 ու. Գովախիմ Պոյաճեանց 2 ու. Սիմոն Թեփլեան 1 ու. Կարապետ Միկայիսեանց 2 ու. Պետրոս Մարտիրոսեանց 3 ու. Սիմոն Մարտիրոսեանց 2 ու. Պապիսեան 2 ու. Պետրոս Վարդանեանց 3 ու. Գրիգոր Քեչապաճեանց 3 ու. Գովախիմ Սոխոբեանց 2 ու. Սարգիս Արաճաճեանց 3 ու. Գրիգոր Սեմերեանց 1 ու. Գարուր Սիմոնեանց 50 Կ. Գովախիմ Ալեքեանց 1 ու. Գեորգ Տեփերեանց 3 ու. Պապուր 5 ու. Սարգիսեանց 1 ու. Միքայէլ Խաղանձեանց 5 ու. Առաքել Բաճաճեանց 5 ու. Գոգոբեանց 5 ու. Օտ Տիֆերոպոլսկոյ օբիեկտա Եռանգար քրեդիտ, 9 փետրա 1880 թ. 10 ու. Ընդ ամենն է 316 ու. 50 Կ.

Ս. Միքայէլ

Շ Ո Ւ Շ Ի
5 փետրվարի
(Յղկանցութեան «ՄԵՂՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ»-ի) «Լրագրի»

Մեր լրագրաց վերջին համարները ամենատարած տեղեւորութիւնք են հայր սուրբի մեր տաճկաւորակ հայրենակցած մասին. բաւական չէր, որ մեր խեղճ եղբայրակիցք այս վերջին տարիներս մանաւանդ անտանելի նկուրթեանց, հարստահարութեանց և անպատուութեանց ենթարկուեցան, շնորհիւ ճանաչատանի թղթ, բայց աւելի ճիշտ է ասել՝ անխնայ կառավարութեան, որն որ զիտմամբ կարծես քուրդերի կամ իրան պաշտօնեաների միջոցաւ հայերին բռնաբարել և ոչնչացնել է տալիս։— Գրեմ՝ կարծես՝ բաւական չէին այդ խեղճների համար հարկաւոր էր մի աւելի վստահաւոր հարուած բռնութեան—սով, որն որ այժմ սաստիկ տարածուած է վասպուրականում։ Դժուար չէ երևակայել թէ ինչ մեծամեծ վտանգներ կարող է յառաջանալ բնութեան այդ սարսափելի հարուածից. վստահորդ պէտք է բոլոր ճիշդ թափած, որ դրա առաջն առնուի։ Ամեն մէկ հայ պիտի իւր կողմէն չլինայէ իւր արեւմտեաց համար—պիտի իմանայ, որ նա կարող է բախտաւոր և լաւ ապագայ ունենալ իւրեան եղբայրներով և դրանով միայն նա ցոյց տուած կ'ըլլին թէ իւր բարձր մարդկային արժանաւորութիւնը և թէ եղբայրակցութիւնը։

Անշուշտ մեր զթաւաւս վեհափառ պիտի հարկաւոր եղած կարգադրութիւնը արած լինի իւր սովորած որոց մասին և՛ ճշմարտանաւ մեզ ծանր է լսել մի այնպիսի կարծիք՝ թէ իւր վեհափառ անտարբեր և անհոգ է այդ դէպքում. այդ անկարելի է երևակայել այն անձանց կողմանէ մանաւանդ, որոնք գիտեն թէ նորա գաղափարը թէ նորա գործունէութիւնը։ Բայց հարկաւոր չէ բոլոր հոգը վեհափառ վերայ թողնել. այս դէպքում ամեն մէկ պիտի իւր կարողութեան չափ օգնութեան ձեռք կարկառէ մեր սովորած եղբայրներին։

Մենք՝ գոնեայ՝ քաջայայտ ենք, որ մեր աւելի բախտաւոր և աւելի ապահով ուսանող հայերը էլի ցոյց կ'տան իրանց առատաձեռնութիւնը և անխեղ եղբայրակցութիւնը և այդպիսով մի ամենաազնիւ և ազգային համար ամենաշահաւետ գործ արած կ'ըլլին։

Ղարաբաղիք՝ իրանց յատուկ առատաձեռնութեամբ այս դէպքում ևս չ'ըլլացան իրանց նուիրական և եղբայրական պարտքը կատարել դէպի իրանց սովորած եղբայրներն. մեծաւ ուրախութեամբ բաց արին ստորագրութիւն և յուսալի է, որ նշանաւոր գումար գոյնայ։ Արդ՛հետեւ օգնութիւնը պէտք է լինի անսլակով, ինչպէս դուք և կ'յորդորէք, վստահորդ շտապում եմ միշտ այժմ ժողոված գումարն յղել ձեզ, ինչպիսիք որ դուք աշխատեք ինչքան կարելի է շուտ հասցնել սովորականին, իսկ նամակս և նուիրա-

տուաց անուններն տպել ձեր պատուական «Մեղուի» մէջ։

Ստորագրութիւնը շարունակվում է շատ յաջողակ, և մենք յարմար համարեցինք զայնապիք գումարն մաս մաս ուղարկել ձեզ, որ օգնութիւնը իւր ժամանակին հասցրած լինի։ Կարծում ենք յարմար կ'ըլլին այդ նուիրատուութիւնը հասուցանել սովորականին Ներսէս պատրիարքի միջոցաւ, քանի որ չ'կայ մի մեզ յայտնի յանձնաժողով։

Այս նամակի հետ ևս միայն ուղարկում եմ այն անձանց ցուցակը, որից ստացել եմ փող. միւսերի ցուցակն ստանալուն պէս նրանցից ստորագրված նուիրատուութիւնը անսլակով կ'ըլլի մէկ տպելու «Մեղուի» մէջ։

Ահա նուիրատուաց ցուցակը. Ստորագրութիւնը յօգուտ վանկի սովեցեալ ազգայնոց։

1. Թադէոս Թամիրեանց 30 ու. 2. Բալաբէգ Աղասարեանց 25 ու. 3. Բ. և Ներսէս Աղասարեանց 25 ու. 4. Արիստակէս վարդապետ Սեդրակեանց 25 ու. 5. Գրիգոր Բէգ Միլիք Շահապարեանց 10 ու. 6. մէկ ջուրայ գործն վերջինի արեւելք միւս ցուցակում կ'ընդամենը 20 ու. 7. Միսոս Գաւապարեանց 20 ու. 8. Զատիկ Բէգ Ելիսանեանց 15 ու. 9. Գրիգոր Գալուր Սիմոնեանց 12 ու. 10. Կարապետ Երեմեանց 10 ու. 11. Գաղարոս Աղայեանց 10 ու. 12. Ստեփան Խաղապեանց 5 ու. 13. Բաղդասար Գաւապարեանց 5 ու. 14. Գովախիմ Բէգ Մեկիք Ստեփանց 3 ու. 15. Գալուր Զահապարեանց 3 ու. 16. Գովախիմ Շահապարեանց 3 ու. 17. Գալուր Բէգ Միլիք Պոլսոյեանց 3 ու. 18. Խաչատուր Կոստանեանց 1 ու. 19. Աղեքսանդր Շահապարեանց 1 ու. 20. Գրիգոր Մալաքիեանց 1 ու. Ընդ ամենն է երկու հարիւր քսան եօթը ուսուրի (277)։

Բ. Աղասարեանց։

Ա. Խ. Ա. Գ. Խ. Ա. Գ. 15 փետրվարի

(Յղկանցութեան «ՄԵՂՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ»-ի) «Լրագրի»

Գաղթեալի ազատ

Ընդ քեզմ թեզ թեզ ատուանալով փողիս, քեզի կսեն, ոտքէն չուստ է, խելքէն թեթեւ. Ընդ խելքէն անոնց խելքին ուրիշ բերես, առտուանիդ պղտկես, կսին, սամա է, ևս կուտը պակաս է, դուն ալ չի տիս, ինչ էնես։

Խօսքս իսկ մեր Գրիգոր սրբազանի վրան է. աս մարդը էկած օրէն առ մեն մեծ պատին կրդայ Ախրքայալու գեղանները պղտի ժողուելու, աս օրերուն քանի օր մեր ժամը գայիր, ժամին բալին մեր խօրաթաները ասէին, իսկէս հրաշալի օրերին մեր սրբազանը մեզի երեսնէրիս վրայ թողնէ, կերպը Ախրքայալի, քարոզ տալէն չար փողջիկը սրբազան ալ ասպէս օր է պէտք, օր մեզի քարոզէ, խրատ խօսի, մեր հոգուն ճամբան սորոյցնէ, ժամի կարգ ու կանոնին աշէ, անձաղ մեզի վար չիէ, փաղջի կերպայ։

Գաղթեալի ազատ, աղաս որ դու իս, կսիմ թէ. աս մեր խօսքերը սրբազանիս անխնայ հասնէին, չինքնիս աս տարի խաչը ջուրը ջիւրէն

էտե չը կեցաւ գնաց պողի ժողուելու, օր մեծ պատին մեր քովը մնայ, մեր սրտին փափաքը լցնէ. հըմը էկէ տես օր հիմի ալ գաղթիկ մէջ ինչի պէս դիտուելն մեզի խելքէն դուրս բան է գրէ. եանի մեր սրբազանը գնացել է Ախրքայալի բարկին դանք էնէլու. բմբը խելքէն։ Ախրքայալի հայէն մարդ չի հասնայ, էկէ տես օր, հրամանը ալ խելքէն առնոր խելքին ևս ուրիշ բերէ, գաղթիկ մէջն ալ տպել։ Մէ՛մ աս մարդուն բոս, չիւրքի հրամանը հետ շատ սիս է, ալ Կալիթ, Ախրքայալի ինչո՞ւն հասնի ու էրդար բարկին դանք էնելու. անթաթ խելքին էն շատերը սատայ քարթիւ խաչին, կուտին, ևս առչի իրիկունէ կը քնին. սե ու մեթ ըլլի ատպէս բարկին դանքը, աստեղ հաղար դաթ լաւ չէ՞ անտեղից օր հաց ունիք ուստի, ջուր ունիք խմելու, փառք Աստուծոյ ախրքայալիցիները աղչի լաղաթի ջուր մալ չունին խմելու, ալ ի՞նչ բարկեղանք է։ Ես կսիմ թէ, աս գրողը ինչի պէս բիւն կուրած մարդ է, ինքը էրազին մէջ Ախրքայալի կրդայ, բարկեղանք է նեւու, աստիկն սաքին պառկի սուլթան Մուրաթը էրազ մը կը տեսնի, հէ՛ք մտքէն չի՞ անցնէ, օր կապելու խելքէն ըլլի ատ բանը չի էնէ, հէ՛ք աս ձուն ու թեփուն Ախրքայալի կրդայ, չի՛ մանի, ակիւ մանի ատպէս բուկը։

Գաղթեալի ազատ, ատ աղբօր լաւ, հէ՛ք մտքէն չի՞ անցնէ օր հըմը լալթ աս ժամուրքին բանըմ կար, օր կպիկոպուր գնաց, ասքան տալի ատ բիւն թալաշը չէր, հըմը պիտի աս տարի՞ էրդար։ Ես իմ կարծ խելքովս կսիմ թէ, աս մարդը իրեն մեծ էն մէջ հրամանըմ ունէր, ևս մեր սիրտը շահելու համար հիմի գնաց օր մեծ պատին մեր ժամին ու աղթեալին աշէ։ Հրամանը խելքէն ի՞նչ կը կարէ, շիտան բոս, բան մի՛ պահէ. խօստանց մէջը սե կատու անցել չէ։

Չ. Խ. Ա.

ՅԱՐԳՈՅ ԽՐԱՎԱՐԻ

Թիֆլիսեան տիկնայք և օրիւրը, համակրելով Պոլսոյ Աղասարեանց Հայոց հեաց ընկերութեան, յուսովալի 27-ին յօժարութեամբ ստորագրութիւն բացին և ժողովուեցաւ 407 ուսուրի, որ և բաղարիս առեալական բանկի ձեռքով ուղարկուեցաւ յանուն Կ. Պոլսոյ ս. պատրիարքի, յիշեալ ընկերութեանը յանձնելու համար։

Խնդրեմ, ձեր պատուական լրագրի մէջ տեղ շնորհէք այս երկաղ գրութեան՝ և նուիրատուաց ցուցակին, որի համար մնամ շնորհապարտ ձեզ։

Սեբաստիան Երեմեան։

14 փետրվարի 1880 թ. Թիֆլիս.

Ցուցակ նուիրատուաց

Կ. Պոլսոյ Հայոց հեաց աղանուէր ընկերութեան։

Տիկնայք. Ն. Խղմիրեան 30 ու. Ն. Խեչեղեան 25 ու. Վ. Թամանեան 25 ու. Գ. Գովախիմեան 25 ու. Մ. Բարկեան

Յու՛ն Բժշկապետ Մ. Ռոտինեանց: